

KMĚN

VŠICHNI CHCĚME
NĚKAM PATŘIT

SEBASTIAN
JUNGER

Bizbooks®

Kmen

Všichni chceme někam patřit

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.bizbooks.cz
www.albatrosmedia.cz

Bizbooks®

Sebastian Junger

Kmen – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA a.s.**

KMEN

KMEN

Všichni chceme někam patřit

SEBASTIAN JUNGER

Bizbooks®

Biz books®

Kmen

Všichni chceme někam patřit
Sebastian Junger

Překlad: Petr Somogyi
Obálka: Veronika Pruszková
Jazyková korektura: Jan Brandejs
Odpovědná redaktorka: Jarmila Frejtichova
Technická redaktorka: Andrea Pastorčáková
Sazbu zhotovilo Grafické a DTP studio Fragment

Authorized translation from the English language edition: Tribe,
On Homecoming and Belonging
First published 2016 in the United States by Twelve, a division of
Hachette Book Group, New York
Copyright © 2016 by Sebastian Junger
Published by arrangement with Twelve, a division of Hachette Book Group,
New York
All rights reserved

Translation © Petr Somogyi, 2017

www.albatrosmedia.cz
eshop@albatrosmedia.cz
bezplatná linka 800 555 513
ISBN tištěné verze 978-80-2650-668-3
ISBN e-knihy 978-80-2650-687-4 (1. zveřejnění, 2017)

Vydalo nakladatelství BizBooks v Brně roku 2017 ve společnosti Albatros Media a. s.
se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 31 068
© Albatros Media a. s., 2017. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace
nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě
či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou
doporučenou spotřebitelskou cenu

1. vydání

ALBATROS MEDIA a.s.

*Tuto knihu věnuji svým bratrům:
Johnovi, Emerymu a Chiefovi.*

OBSAH

ÚVOD 9

MUŽI A PSI 17

VÁLKA DĚLÁ Z LIDÍ ZVÍŘATA 44

PROCITNU V HOŘKÉM BEZPEČÍ 73

VOLÁNÍ Z MARSU 101

DOSLOV 125

POZNÁMKA AUTORA 127

PODĚKOVÁNÍ 131

LITERATURA 133

O AUTOROVI 158

ÚVOD

Na podzim roku 1986 jsem dostudoval přípravku na vysokou školu a vydal jsem se na cestu: měl jsem v úmyslu stopem procestovat severozápad Spojených států. Do té doby jsem se v životě sotva dostal na západ od řeky Hudson a představoval jsem si, že tam někde v Dakotě, Wyomingu a v Montaně objevím nejen skutečnou Ameriku, ale také své skutečné já. Vyrostl jsem na předměstí Bostonu, kde byly domy místních ukryty za živými ploty, chráněny rozlehlou zahradou a kde se sousedé v podstatě skoro neznali. Ani to nebylo zapotřebí: ve městě se jen zřídka stalo něco, co by jen náznakem vyžadovalo nějaké kolektivní úsilí. Pokud došlo k něčemu špatnému, postarala se o to policie nebo hasiči, nebo alespoň obecní metaři. (Kdysi v létě jsem s nimi pracoval. Vzpomínám si, že jsem se jednoho dne oháněl lopatou s příliš velkou vervou, až mě předák napomenul, abych zvolnil, protože – jak řekl – „Někdo tohle musí dělat celý život.“)

Naprostá předvídatelnost života na předměstí amerického města ve mně vyvolala poměrně pošetilou touhu, aby se něco

ÚVOD

stalo, *cokoliv*, hurikán, tornádo – abychom se všichni museli v zájmu přežití nějak semknout. Aby se stalo něco, po čem bychom si připadali jako kmen. Netoužil jsem po nějaké destrukci nebo apokalypse, naopak: chtěl jsem zažít solidaritu. Chtěl jsem dostat šanci, abych dokázal, že jsem pro svoji komunitu a blízké přínosem, ale žil jsem v časech a na místě, kdy a kde se nic nebezpečného prostě nestalo. Myslel jsem si, že toto je pro člověka naprosto nová zkušenost. Jak se mám stát dospělým ve společnosti, která po mně nepožaduje žádné oběti? Jak se mám stát mužem ve světě, kde není k ničemu zapotřebí odvahy?

Bylo jasné, že podobným zkouškám budu doma jen těžko vystaven, ale pokud bych se dostal do situace, nad níž budu mít jen omezenou kontrolu – jako je například cesta stopem přes celou Ameriku – , by případně k něčemu zajímavému dojít. Koncem října 1986 jsem se tedy ocitl za městem Gillette ve Wyomingu, s batohem opřeným o zábradlí a s mapou Spojených států v kapse. Po mostě rachotily kamiony a řítily se směrem ke Skalnatým horám vzdáleným stovky kilometrů. Projížděly kolem mě pickupy a jejich řidiči si mě pokaždé zkoumavě prohlíželi. Někteří stáhli okénko a hodili po mě lahví od piva, která se pokaždé roztrhla na asfaltu, aniž by způsobila nějakou škodu.

V batohu jsem měl stan a spací pytel, ešus a přenosný vaříč švédské výroby, do něhož bylo potřeba pokaždé nalít benzin a pomocí ručního pístu ho natlakovat. Kromě toho jsem onoho rána ve městě Gillette měl u sebe už jen jídlo na několik dní. A pak jsem si všiml, že po nájezdu na silnici ke mně přichází z města nějaký muž.

ÚVOD

Na dálku jsem si všiml, že má na sobě starou prošívanou kombinézu a v ruce černou krabici, zřejmě na jídlo. Vyndal jsem ruce z kapes a otočil jsem se k němu čelem. Došel ke mně a zkoumavě mě pozoroval. Měl rozježené zacuchané vlasy a jeho kombinéza se na stehnech leskla špínou a mastnotou. Vypadal docela přívětivě, ale já byl mladý, byl jsem tam sám, a tak jsem byl ve střehu jako ostříž. Zeptal se mě, kam mám namířeno.

„Do Kalifornie“, odpověděl jsem. Muž přikývl.

„Máš dost jídla?“ zeptal se.

Rychle jsem se zamyslel. Měl jsem spoustu jídla, všechno volné místo v batohu bylo vlastně vyplněné jídlem, a ten člověk ho zjevně měl mnohem méně. Kdyby mi kdokoliv řekl, že má hlad, tak bych se s ním rozdělil, ale nijak jsem netoužil po tom, aby mě někdo okradl. A připadalo mi, že právě k tomu se zde nyní schyluje.

„Mám jen kousek sýra,“ zalhal jsem. Stál jsem na místě, připraven na cokoli, ale ten člověk jen potřásl hlavou.

„S kouskem sýra do Kalifornie nedojedeš,“ prohlásil. „Potřebuješ víc jídla.“

Pak mi vyprávěl, že žije v rozbitém autě a že každé ráno jde pěšky asi pět kilometrů do uhelného dolu za městem, aby se zeptal, jestli nepotřebují někoho na výpomoc. Někdy měl štěstí, jindy ne – a dnes tam pro něj žádná práce zrovna nebyla. „Takže já tohle potřebovat nebudu,“ řekl a otevřel krabici, kterou měl v ruce. „Všiml jsem si tě támhle z města a napadlo mě, že se jen přesvědčím, že jsi v pořádku.“

ÚVOD

V krabici byl sendvič se salámem, jablko a velký pytlík bramborových lupínků. Jídlo pravděpodobně pocházelo z místní farnosti. Nebylo možné ten dar odmítnout, tak jsem si ho vzal. Poděkoval jsem mu, schoval jídlo do batohu na později a popřál tomu muži hodně štěstí. Ten se pak otočil a vydal se pěšky zpátky do města.

Musel jsem na něj pak myslet po celý zbytek cesty. Musím na něj dokonce myslet celý život. Byl to velkorysý člověk, ale na světě je mnoho velkorysých lidí. Tento muž vybočoval z řady tím, že za mě přijal *odpovědnost*. Všiml si mě v dálce a šel pěšky skoro kilometr z města k dálnici, aby se ujistil, že jsem v pořádku. Robert Frost kdysi napsal slavnou myšlenku, že domov je místo, kde vás musí přijmout, pokud tam přijdete. Definovat takto „kmen“ je o něco složitější, ale můžeme začít třeba tím, že se jedná o lidi, u nichž máte pocit, že se s nimi musíte rozdělit o poslední sousto, které máte k dispozici. Nemám tušení, proč to ten muž z Gillette tehdy udělal, ale choval se ke mně jako k příslušníku svého kmene.

Tato kniha zkoumá, proč je v moderní společnosti podobný postoj tak vzácný a cenný a proč nás jeho absence všechny silně ovlivňuje. Je o tom, co se můžeme naučit od kmenových společenství o loajalitě, příslušnosti k nějaké skupině a o věčném lidském hledání smyslu naší existence. Snaží se zjistit, proč se mnoho lidí cítí lépe ve válce než v míru, proč se mohou obtíže stát požehnáním a proč na katastrofy často vzpomínáme s větším potěšením než na svatby nebo dovolenou u moře. Lidem nevadí těžkosti, ve skutečnosti po nich dokonce touží. Vadí jim

ÚVOD

ale to, pokud mají pocit, že je nikdo nepotřebuje. A moderní společnost přivedla umění, jak si připadat nepotřebný, k naprosté dokonalosti.

Je čas s tím nyní skoncovat.

KMEN

MUŽI A PSI

NA DĚJINÁCH SPOJENÝCH STÁTŮ JE MOŽNÁ NEJVÍCE PŘEKVAPIVÁ skutečnost, že jako jediný z moderních národů, z nichž se staly světové mocnosti, to dokázaly navzdory skutečnosti, že se v jejich sousedství nacházelo skoro pět tisíc kilometrů neprostopupné divočiny obývané kmeny žijícími téměř na úrovni doby kamenné. Od války krále Filipa v 17. století až po poslední apačské loupeživé nájezdy u Rio Grande v roce 1924 vedli Američané nepřetržitou válku proti domorodé populaci, která se z technologického hlediska skoro 15 000 let nijak nezměnila. Během tří století se v severní Americe vytvořila rozvíjející se průmyslová společnost, která byla rozdělena třídními rozpory a rasovou nespravedlností, ale současně ji držel pohromadě právní systém, podle něhož si byli všichni lidé – alespoň teoreticky – rovni. Indiáni naproti tomu žili v kočovných či polokočovných společenstvích, které byly většinou řízeny na základě konsensu a rovnostářství. Jednotlivci si museli

KMEN

autoritu obvykle zasloužit, ne se jí jen zmocnit a vnutit ji těm, kdo jí byli ochotní akceptovat. Kdokoliv nebyl spokojený, měl plné právo přestěhovat se někam jinam.

Po mnoho generací žily tyto kultury vedle sebe a obě strany tak měly před očima dvě alternativy, jak žít. Na konci 19. století se v Chicagu stavěly továrny a v New Yorku začaly vznikat slumy, zatímco o několik tisíc kilometrů dále na západě Indiáni bojovali s oštěpy a tomahavky. O tom, jaká je lidská povaha, něco vypovídá i skutečnost, že překvapivě vysoký počet Američanů, většinou mužů, se rozhodl opustit vlastní společnost a začlenit se do té indiánské. Chovali se jako Indiáni, našli si indiánské ženy, Indiáni je přijali mezi sebe a v některých případech dokonce bojovali po jejich boku. Opačným směrem ale tento proces téměř neprobíhal. Indiáni skoro nikdy neodešli od svého kmene, aby se přidali k bílým. Vypadalo to, že migrace probíhá jen směrem z civilizace ke kmenovému životu a západní myslitelé si museli dlouho lámat hlavu, aby vysvětlili, proč někdo tak jednoznačně odmítá jejich způsob života.

„Pokud vychováme nějaké indiánské dítě, naučíme ho náš jazyk a předáme mu naše zvyky,“ napsal v roce 1753 jednomu příteli Benjamin Franklin, „[stejně] stačí, aby jednou navštívilo své příbuzné, vyrazilo s nimi na lov – a už ho nebude nikdy možné přesvědčit, aby se vrátilo do našeho světa.“ A na druhé straně, pokračoval Franklin, pokud se podařilo z rukou Indiánů osvobodit bílé zajatce, bylo pak skoro nemožné udržet je doma. „Přestože za ně přátelé zaplatili výkupné a chovali se k nim s tou největší možnou pozorností a láskou, aby je přiměli zůstat

MUŽI A PSI

mezi Angličany, v krátké době došlo k tomu, že se těmto osobám náš způsob života znechutil... a využily pak první vhodnou příležitost k útěku zpět do divočiny.“

Skutečnost, že mnoho bělochů dávalo přednost životu v kmenovém společenství, představovala poměrně vážný problém v šedesátých letech 18. století, během válek s Indiány na hranicích Pensylvánie. Na jaře roku 1763 svolal ottawský náčelník Pontiac místní indiánské kmeny k řece Écorces nedaleko bývalé francouzské obchodní stanice Detroit na území dnešního státu Michigan. Indiáni se cítili ohroženi postupujícím bělošským osídlením a teprve tváří v tvář tomuto nebezpečí se jim podařilo něco, co v dobách míru a prosperity nebylo možné: sjednotit se. Pontiac si myslel, že pokud indiánské kmeny vytvoří dostatečně širokou alianci, mohly by zatlačit bělochy zpět na území, kde žili před jednou či dvěma generacemi. Mezi Indiány žily stovky bílých osadníků, obvykle zajatců z pohraničních šarvátek, kteří byli přijati do jejich společenství. Někteří z nich byli s novým životem spokojeni, jiní méně. Koloniální úřady je ale všechny sledovaly s nedůvěrou a považovaly je za vážný politický problém.

Setkání indiánských kmenů koordinovali běžci, kteří dokázali za den pokrýt asi 150 kilometrů území a doručit náčelníkům jako dary wampumové pásy s mušlemi a tabák, společně se vzkazem, že se mají dostavit na důležité jednání. Z výzdoby pásu i ty nejbudálenější kmeny poznaly, že schůzka se má konat patnáctého dne *Iskigamizige-Giizis*, měsíce vroucí mízy. Na břehu řeky Écorces se začaly objevovat skupiny Indiánů, které se zde utábořily a čekaly, až jednoho rána (v den, který angličtí

KMEN

osadníci označovali jako 27. duben) projde táborem starý muž, aby je svolal k válečné radě. „Vyšli ze svých příbytků, vysocí, nazí a divocí Odžibvejové, na zádech toulce a v rukách válečné kyje,“ psal o století později historik Francis Parkman. „Ottawové byli zahaleni do křiklavých pokrývek, Wyandotové na sobě měli pomalované košile, hlavy ozdobené peřím a na kalhotách našité zvonky. Brzy se všichni usadili na trávě do velkého kruhu, v několika řadách, aby zahájili tiché a vážné shromáždění.“

Pontiac byl velmi schopný řečník a na konci dne se mu podařilo přesvědčit shromážděné bojovníky, že budoucnost jejich lidu je v ohrožení. Tři stovky bojovníků se vydaly k britské pevnosti, zatímco dva tisíce dalších čekaly v lese, až bude vydán signál k útoku. Indiáni se nejprve pokusili zmocnit pevnosti stří, ale museli se stáhnout. Pak zaútočili, nazí, s divokým řevem. Aby mohli nabíjet zbraně, schovali si munici do úst. Útok na Detroit byl odražen, ale brzy byla v plamenech celá hranice. Souběžně byly napadeny téměř všechny pevnosti a opevněné osady od horního toku řeky Allegheny až po pohoří Blue Ridge: Le Boeuf, Venango, Presque Isle, La Baye, St. Joseph, Miamis, Ouchtanon, Sandusky a Michilimackinac byly obsazeny a jejich obránci zmasakrováni. Z lesů se vynořili bojovníci a napadali odlehlé farmy a osady na východním úbočí s jediným cílem: povraždit a skalpovat všechny osadníky. O život přišlo asi 2000 bělochů. Kdo přežil, uprchl na východ a hranice Pensylvánie se tak posunula až na úroveň měst Lancaster a Carlisle.

Angličané reagovali pomalu, ale rozhodným způsobem. Zbytky 42. a 72. skotského pěšího pluku, které se nedávno vrá-

MUŽI A PSI

tily z kampaně na Kubě, se shromáždily v kasárnách v Carlisle, aby se připravily na tři sta kilometrů dlouhý pochod do Fort Pitt. Připojilo se k nim 700 příslušníků místní domobrany a 30 stopařů a zálesáků. Skotové měli chránit boky kolony, ale záhy se ukázalo, že to nebude možné, protože neustále čelili nějakým problémům a nemohli najít v lese cestu. Velitelem byl mladý švýcarský plukovník Henri Bouquet, který měl bojové zkušenosti z Evropy a připojil se k britské armádě, aby zde získal slávu a povýšení. Jeho rozkazy byly jednoduché: pochodovat přes Pensylvánii, prorazit v lese sekerami cestu pro vozy a posílit Fort Pitt a další obležené pevnosti na hranici. Zajatci se brát nebudou. Indiánské ženy a děti budou prodány do otroctví. Za každý skalp, mužský či ženský, který dokážou bílí osadníci stáhnout z indiánské hlavy, bude vyplacena odměna.

Bouquetova armáda opustila Carlisle v červenci 1763 a za několik měsíců porazila Indiány u Bushy Run a zajistila Fort Pitt a několik okolních pevností. V létě následujícího roku se pak vydala přímo do srdce indiánského území. Armáda si razila cestu bohatým, plochým údolím řeky Ohio, některý den se posunula o deset kilometrů, jiný zase o dvacet. Vojáci procházeli bujnými lesy i otevřenou savanou, protkanou množstvím potoků a řek. Podél břehů některých řek se táhly celé kilometry dlouhé kamenité pláže, takže vozy se zásobami tudy mohly velmi snadno projet. V lese chyběl nízký porost a vojáci jimi mohli bez obtíží projít či dokonce projet na koni. Zdálo se, že se nacházejí v pozemském ráji a Bouquet se téměř každý den ve svém deníku zmiňoval o neuvěřitelné kráse okolní přírody.

KMEN

V polovině října dorazila armáda k řece Muskegham, hluboko na území Šóniů a Delawarů. Čekala tam na ni indiánská delegace, která chtěla vyjednávat o míru. Bouquet se je pokusil zastrašit a seřadil své muže na nedaleké louce: pohled na řady ozbrojených mužů s bajonety nasazenými na mušketách, na Skoty v kiltech shromážděné kolem zástav svých pluků a na tucty zálesáků, kteří se oblečením nijak nelišili od Indiánů a s velkou sebedůvěrou se opírali o své dlouhé pušky, musel evropskému plukovníkovi připadat v této divočině nesmírně povzbudivý.

Bouquet nejdříve požadoval okamžité navrácení všech bílých zajatců. Pokud se tak nestane ihned, bude to považovat za vyhlášení války. V následujících týdnech bylo k armádě přivedeno asi 200 zajatců, více než polovinu tvořily ženy, děti a mládež, která si těžko mohla pamatovat, že kdysi žila jinde a jinak. Někteří zapomněli svá křesťanská jména a byli do knih zaznamenáni jako Červený kabát, Velká hlava, Křivá huba nebo Kyselá švestka. Ve Fort Pitt se k Bouquetovým vojákům připojily desítky příbuzných zmizelých osob, a tak nyní docházelo kromě mnoha šťastných shledání i k bolestným scénám plným zármutku a zmatku: mladé ženy, které se provdaly za indiánské muže, se nyní neochotně vracely ke svým původním rodinám; děti plakaly, když musely opustit své indiánské rodiny a jít k lidem, které nepoznávaly a pravděpodobně je považovaly za nepřátele.

Indiánům zjevně působilo velké utrpení, že se musí vzdát členů vlastní rodiny. Když se Bouquetova armáda na začátku

MUŽI A PSI

listopadu konečně vydala na pochod zpět do Fort Pitt, mnozí Indiáni se vydali v jejích stopách, lovili pro své blízké zvěř a pokoušeli se oddálit definitivní rozloučení tak dlouho, jak to jen bylo možné. Jeden bojovník kmene Mingo odmítl opustit svoji mladou ženu, původem z Virginie, přestože ho varovali, že ho její bývalá rodina okamžitě zabije. „Není možné popřít, že se objevily dokonce dospělé osoby, které projevovaly neochotu vrátit se ke svým,“ napsal o některých bílých zajatcích William Smith, Bouquetův současník. „Šóniové museli některé své zajatce dokonce svázat... přesto se pár ženám, které byly mezi nimi, podařilo osvobodit a utéct zpět do indiánských vesnic.“

Neochota některých zajatců, které osvobodila Bouquetova armáda, opustit kmeny, jež je adoptovaly, vyvolávala nepříjemné otázky ohledně předpokládané nadřazenosti západní společnosti. Bylo pochopitelné, proč se do původních rodin nechce vracet malým dětem, stejně jako to bylo jasné v případě odpadlíků jako nechvalně známý Simon Girty, který později hledal u Indiánů ochranu a dokonce bojoval po jejich boku. Jak ale upozornil Benjamin Franklin, existovalo mnoho osadníků, kteří se dostali do zajetí už jako dospělí, přesto se však zdálo, že dávají indiánskému způsobu života přednost před bělošským. A co s lidmi, kteří se k Indiánům dokonce připojili *dobrovolně*? Co muži, kteří jednoho dne odešli do divočiny a už se nikdy nevrátili? V okolí hranice se našlo mnoho takových, kteří se připojili k nějakému indiánskému kmeni, našli si tam ženu a rozhodli se žít zcela mimo civilizaci.

KMEN

„Z tisíců Evropanů se stali Indiáni, ale nevím ani o jednom případě, kdy by se některý z těch domorodců rozhodl stát Evropanem,“ stěžoval si v roce 1782 francouzský emigrant jménem Hector de Crèvecoeur. „V jejich společenských vazbách musí být něco velmi přitažlivého a nadřazeného tomu, na co jsme tak pyšní.“

Crèvecoeur pravděpodobně pochopil, že mimořádně komunitní povaha indiánského kmene představuje něco tak přitažlivého, že ve srovnání s tím nejsou materiální výhody života v západní společnosti nutně tolik zajímavé. Pokud tomu tak je, pak se tento problém objevil v podstatě hned, jakmile Evropané dorazili do Ameriky. V roce 1612 španělské úřady s údivem zaznamenaly, že se asi čtyřicet nebo padesát Virgiňanů přiznalo do indiánských kmenů a že s domorodci otevřeně navazují vztahy dokonce i anglické ženy. Tehdy žili běloši ve Virginii jen několik let a mnozí z těch, kdo se připojili k Indiánům, se narodili a vyrostli v Anglii. Nebyli to tedy divocí hraničáři, kteří se jen třásli na to, aby se mohli připojit k divochům. Byli to synové a dcery Evropy.

„Navzdory tomu, že se indiánské ženy musí postarat o dříví na oheň, přípravu chleba a o vaření, nemají toho na práci zřejmě o nic víc než bílé ženy,“ napsala na konci svého dlouhého života Mary Jemisonová, která strávila mnoho let v zajetí u Seneků. Mary byla unesena z farmy svých rodičů na hranicích Pensylvánie, když jí bylo patnáct let. Způsob života Seneků si ale natolik oblíbila, že když se v okolí objevila záchranná výprava osadníků, která ji měla najít, raději se před nimi skryla. „Nebyl tu ni-